

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра «Менеджменту»

„Затверджую”
Перший проректор
В.Г. Прушківський
«_____» _____ 2018

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до проведення семінарських та практичних занять
з курсу «Управління страховою діяльністю» для напряму підготовки
6.030601 «Менеджмент» з подальшим навчанням за спеціальністю
7.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування»

Укладач доцент О.Ю. Ткачук

Методичні вказівки
затверджені на засіданні
кафедри менеджменту
Протокол №

від _____ 2018 р.

Зав. кафедри _____

(Т.В.Пуліна)

Схвалено:

Голова НМК факультету _____ (В.В. Корольков)

Запоріжжя-2018

Методичні вказівки до проведення семінарських та практичних занять з курсу «Управління страховою діяльністю» для напряму підготовки 6.030601 “Менеджмент ” з подальшим навчанням за спеціальністю 7.03060101 “Менеджмент організацій і адміністрування” / Укл. О.Ю.Ткачук . – Запоріжжя: ЗНТУ, 2018. – 39 с.

Укладач: О.Ю.Ткачук, к.с/г.н., доц.

Відповідальний
за випуск: О.Б. Корякіна

Затверджено
на засіданні кафедри менеджменту
Протокол № від _____ 2018__р.

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни
2. Плани семінарських занять і питання для самостійної роботи студентів.
3. Використана та рекомендована література.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0306 Менеджмент і адміністрування (шифр і назва)	<u>Нормативна</u>	
	Напрямок підготовки 6.030601 Менеджмент (шифр і назва)		
Змістових модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): 7.03060101 Менеджмент та адміністрування	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 108 год.		4-й	4-й
		Семестр	
		8-й	8-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 год. самостійної роботи студента – 9,5 год.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	Лекції	
		24 год.	6 год.
		Практичні, семінарські	
		12 год.	4 год.
		Лабораторні	
		- год.	- год.
		Самостійна робота	
		72 год.	134 год.
		Індивідуальні завдання:	
Вид контролю: екзамен			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33:67

для заочної форми навчання – 7:93

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни є оволодіння теоретичними знаннями з питань страхування та набуття практичних вмінь і навичок щодо застосування законів, принципів, методів, технологій та процедур в страховій справі. ; набуття вмінь та формування , необхідних для виконання функцій та реалізації повноважень страховика.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- опанування студентами знань про понятійний апарат страхування, про етапи розвитку страхування;
- організаційні засади страхових компаній;
- правове регулювання страхової діяльності;
- сутність видів страхування і перестрахування;
- особливості фінансово – господарської діяльності страховика;

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- основні терміни і поняття, які застосовуються в страхуванні, перестрахуванні, співстрахуванні;
- основні види і форми страхування, їх характеристики і особливості;
- методику оцінки ризиків і побудови страхових тарифів;
- особливості проведення окремих видів страхування;
- організаційну побудову страховиків, їх взаємодію на страховому ринку;
- особливості державного регулювання страхової діяльності;
- основні тенденції і закономірності розвитку страхового ринку.

– **уміти:**

- аналізувати страхову статистику по страховому ринку і страховим компаніям;
- проводити економічний аналіз страхових операцій;
- створювати страховий продукт, що адекватно відображає страховий захист реальних майнових інтересів суб'єкта;

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Організаційно – економічне регулювання страхової діяльності

Тема 1. Економічна природа, зміст та функції страхування. Місце страхування в економічній системі

Функції страхування.

Страховий фонд: зміст, структура, принципи формування та використання.

Принципи формування та використання страхового фонду страховика.

Об'єкт, предмет, методи та методологія досліджень у страхуванні.

Тема 2. Ризик, управління ризиком у страхуванні

Зміст та структурна характеристика ризику.

Економічні ризики,

Класифікація економічних ризиків.

Концепція управління ризиком.

Страхування в системі управління ризиками.

Тема 3. Державне регулювання страхової діяльності

Об'єктивна необхідність, зміст та межі державного регулювання страхової діяльності.

Державний нагляд за страховою діяльністю.

Ліцензування страхової діяльності.

Оподаткування страховиків.

Тема 4. Страхова організація як основа страхової системи

Страхові компанії як частина економічної системи.

Організаційна структура страхової компанії.

Особливості роботи філіальної мережі страхової компанії.

Управління ризиком у діяльності страхової компанії.

Тема 5. Актуарні розрахунки

Суть та завдання актуарних розрахунків.

Тарифна ставка: структура та методи розрахунку.

Визначення тарифів за новими видами страхування.

Суть та види страхових премій.

Тема 6. Фінансова діяльність страхових компаній

Ризики страхової організації та джерела їх покриття.

Страхові тарифи.

Баланс страхової організації, фінансові ресурси страховика.

Формування фінансового результату страхової організації. Показники фінансової діяльності. Страхові резерви.

Модуль 2. Організація надання страхових послуг

Тема 7. Особове страхування

Страхування життя.

Зміст і структура (види) страхування життя.

Змішане страхування життя.

Значення, стан та перспективи розвитку страхування життя в Україні.

Необхідність, зміст та структура медичного страхування.

Обов'язкове медичне страхування.

Добровільне медичне страхування. **Майнове страхування**

Тема 8.

Зміст, структура та принципи майнового страхування.

Страхування майнових інтересів фізичних та юридичних осіб.

Вартісна оцінка майна, що підлягає страхуванню. Врегулювання вимог страхувальника.

Автомобільне страхування.

Страхування автомобілів за умов ремонту, паркування та зберігання у гаражей.

Тема 9. Страхування відповідальності

Страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів

Місце страхування в страховому захисті підприємництва.

Різновиди страхування підприємницьких ризиків.

Страхування підприємницької діяльності в промисловості.

Страхування в системі управління підприємницьким ризиком в аграрному бізнесі.

Тема 10. Перестрахування і співстрахування

Необхідність, зміст і перспективи розвитку співстрахування в Україні.

Виникнення, зміст та значення перестрахування у забезпеченні гарантій страхового захисту.

Методи перестрахування.

Види та інструменти перестрахування.

Стан та перспективи розвитку перестрахування в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Організаційно – економічне регулювання страхової діяльності												
Тема 1. Економічна природа, зміст та функції страхування. Місце страхування в економічній системі	9	2	2			5						
Тема 2. Ризик, управління ризиком у страхуванні	9	2				7						
Тема 3. Державне регулювання страхової діяльності	9	2	2			5						
Тема 4. Страхова організація як основа страхової системи	9	2				7						
Тема 5. Актуарні розрахунки	9	2	2			5						
Тема 6. Фінансова діяльність страхових компаній	9	2				7						
Разом за змістовим модулем 1	54	12	6			36						

Модуль 2												
Змістовий модуль 2. Організація надання страхових послуг												
Тема 7. Особове страхування	18	4	2			12						
Тема 8. Майнове страхування	18	4	2			12						
Тема 9. Страхування відповідальності	9	2				7						
Тема 10. Перестрахування і співстрахування	9	2	2			5						
Разом за змістовим модулем 2	54	12	6			36						
Усього годин	108	24	12			72	108	6	4			98

4. Практичні та семінарські заняття, їх найменування та облік в годинах

ЗАНЯТТЯ 1

Тема: «Сутність, принципи і місце страхування в економічній системі суспільства»

Мета. Розглянути страхування як науку і як сферу бізнесу. Визначити предмет та об'єкт страхування. Вивчити сутність та функції страхування, принципи страхування, зміст основних термінів страхування.

План

1. Необхідність страхового захисту
2. Історія розвитку страхових відносин
3. Сутність і функції страхування
4. Страхування як економічна категорія
5. Роль страхування
6. Страховий фонд
7. Принципи страхування
8. Страховики та страхувальники

Питання для обговорення

1. Яка мета страхової діяльності?
2. Страхування – це самостійна економічна категорія чи елемент фінансових або кредитних відносин?
3. У чому полягає перевага страхування перед самострахуванням?
4. У чому суть і який взаємозв'язок понять «страхова сума», «страхова премія», «страховий тариф»?
5. Як пов'язані між собою поняття «страхове відшкодування», «страхове забезпечення», «страхова сума», «страхова виплата»?
У чому полягає їх специфіка?
6. Які аспекти застосування терміну «страхове забезпечення» в майновому страхуванні?
7. Чим подвійне страхування відрізняється від співстрахування?
8. Наскільки важливим і необхідним є дотримання основних принципів страхування?
9. Яка, на Вашу думку, найбільш важлива функція страхування? Як вона співвідноситься з іншими функціями?
10. Які особливості властиві сучасному страхуванню?

Задачі для самостійного розв'язування

Задача 1. Вартість об'єкта – 16000 грн, страхова сума – 12000 грн, збиток страхувальника – 15000 грн. Визначить різницю між сумами страхового відшкодування при страхуванні об'єкта за системою першого ризику та системою пропорційної відповідальності.

Задача 2. Об'єкт оцінений у сумі 12000 грн, а застрахований на 75% його вартості. Визначить суму страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності, якщо збиток страхувальника складає 5200 грн.

Задача 3. При укладанні договору страхування майна зазначено розмір франшизи 30%, а страхової суми — 135150 грн. Визначить, який вид франшизи був установлений (умовна чи безумовна), якщо при розмірі збитків 90050 грн страховик несе в повному

обсязі відповідальності за збитки, а при розмірі збитків — 10410 грн та 40545 грн — страховик звільняється від сплати відшкодування.

Задача 6. Два об'єкти страхування мають однакову вартість по 20000 грн. Перший з них застрахований на 40%, а другий – на 67%. Кожний об'єкт у результаті стихійного лиха був пошкоджений на 9000 грн. Визначить розмір страхової суми по кожному об'єкту страхування та розмір страхового відшкодування, якщо об'єкти були застраховані:

- а) за системою пропорційної відповідальності;
- б) за системою першого ризику.

Тести

1. Подвійне страхування:

а) страхування одного й того ж об'єкту від аналогічних ризиків у двох або більше страховиків;

б) страхування одним страховиком на визначених договором умовах ризику виконання частини своїх обов'язків перед страхувальником у іншого страховика;

в) це страхування об'єкта за одним спільним договором кількома страховиками.

2. Страховий портфель:

а) фактична кількість укладених договорів або застрахованих об'єктів;

б) зобов'язання страховика здійснити страхову виплату страхувальнику у зв'язку з наслідками страхового випадку;

в) максимальне число об'єктів страхування (майнових об'єктів або громадян), які потенційно можуть бути застраховані;

г) нагромадження та витрачання грошових та інших ресурсів для здійснення заходів з попередження, подолання або зменшення негативного впливу ризиків і відшкодування пов'язаних із ними витрат.

3. Страхування об'єктів за одним загальним договором страхування декількома страховиками називається:

а) суброгація;

б) співстрахування;

в) перестрахування;

г) франшиза.

4. Страховик, який уклав договір перестрахування:

а) залишається відповідальним перед страхувальником у повному обсязі згідно з договором страхування;

б) залишається відповідальним перед страхувальником лише в певній частині;

в) не несе відповідальності перед страхувальником;

г) несе відповідальність лише за окремими видами страхування.

5. Система страхування, яка передбачає виплату страхового відшкодування в розмірі збитку, але в межах страхової суми - це:

а) система пропорційної відповідальності;

б) система граничної відповідальності;

в) система першого ризику;

г) безумовна франшиза.

6. Розподіл збитків у страхуванні має форму кривої, яка спадає, тобто:

а) чим більша величина збитку, тим менша його вірогідність;

б) чим менша величина збитку, тим менша його вірогідність;

в) все вірно.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Приклад 1. Страхова вартість майна – 5 млн. грн., страхова сума – 4 млн. грн., збиток нанесений майну в результаті страхового випадку – 3 млн. грн. Визначити розмір страхового відшкодування за системою пропорційної відповідальності.

Розв'язок.

Страхове відшкодування = $3 \cdot \frac{4}{5} = 2,4$ млн. грн.

Приклад 2. Визначити розмір страхового відшкодування за договором страхування домашнього майна, якщо встановлена умовна франшиза в розмірі 1000 грн., страхова сума – 50 тис. грн., а збиток:

- 1) 950 грн.;
- 2) 65 тис. грн.

Розв'язок.

У першому випадку збиток не підлягає відшкодуванню, а в другому збиток відшкодовується в повному обсязі.

На практиці трапляються кількарізкові страхування, коли об'єкт одночасно застрахований у декількох страхових компаніях, і загальна страхова сума перевищує дійсну вартість майна. Відповідно закону України «Про страхування», при настанні страхового випадку страхове відшкодування виплачується всіма страховиками, але загальна сума виплати не може перевищувати дійсної вартості майна. При цьому кожний страховик здійснює виплату пропорційно до розміру страхової суми за укладеним ним договором страхування.

Список рекомендованих джерел:

1. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999.
2. Турбіна К. Е. Тенденции развития мирового рынка страхования. - М.: Анкіл, 2000. - С. 314.
3. Страховое дело / Під ред. Л. І. Рейтмана. - М., 1992. - С. 17, С. 390-391.
4. Ткаченко Н.В. Страхування: навчальний посібник / Ткаченко Н.В. - К.: Ліра, 2007.
5. Шелехов К.В. Страхування: навчальний посібник / К. Шелехов, В. Бігдаш.— К: МАУП, 1998.

ЗАНЯТТЯ 2

Тема: «Страхові ризики та їх оцінювання»

Мета. Вивчити суть, зміст поняття ризику та види ризиків за різними критеріями. Місце ризику в страхуванні. Визначити необхідність та сутність управління ризиками. Розглянути кількісну та якісну оцінку страхових ризиків.

(2 години)

План

1. Поняття та характеристика ризику.
2. Види ризиків та їхня класифікація.
3. Методи оцінки ризиків.

Питання для обговорення

1. Наведіть класифікацію ризиків, які потребують втручання страхової компанії.
2. Специфіка ризиків в особовому, майновому страхуванні та страхуванні відповідальності та можливість надання їм страхового захисту.
3. Які причини використання самострахування в процесі ризик-менеджменту?

4. Сформулюйте основні принципи управління ризиком при страхуванні в сільському господарстві та при страхуванні відповідальності.
5. Обґрунтуйте твердження, що «об'єктом ризик-менеджменту» є комплекс майнових інтересів суб'єкта управління ризиками.
6. Доведіть доцільність використання статистичних методів у страхуванні.
7. Що спільного та в чому полягають відмінності в поняттях «страховий ризик», «страхова подія», «страховий випадок»?

Задачі для самостійного розв'язування

Задача 1. Страхувальник віком 50 років уклав договір страхування на випадок смерті строком на п'ять років (страхова сума — 15 тис. грн, частка навантаження - 11%). Визначить через комутаційні числа:

- одноразову нетто-ставку, брутто-ставку та брутто-премію;
- річну нетто-ставку, брутто-ставку та брутто-премію.

Задача 2. Страховик надає послуги з укладання та обслуговування договорів страхування майна юридичних осіб. Відомі такі дані: вірогідність настання страхового випадку — 0,03; кількість укладених договорів страхування — 1150; середня страхова сума - 105 тис. грн; середнє страхове відшкодування — 48 тис. грн; питома вага навантаження в структурі страхового тарифу - 25%. Визначить розмір страхового внеску страхувальника за умови встановленої гарантії безпеки 0,95 та страхової суми 90 тис. грн.

Задача 3. Для чоловіка віком 42 роки визначить вірогідність:

- померти протягом наступного року життя;
- прожити ще три роки;
- померти протягом наступних трьох років;
- померти на четвертому році життя (у віці 46 років).

Задача 4. Визначить страховий платіж по страхуванню автотранспортних засобів, якщо відомі такі дані:

- вірогідність настання страхового випадку — 0,03;
- середня страхова сума — 35 тис. грн;
- середнє страхове забезпечення — 10 тис. грн;
- питома вага навантаження в структурі страхового тарифу — 30%;
- кількість договорів страхування, які планується укласти — 1500;
- середнє квадратичне відхилення страхового забезпечення — 3 тис. грн;
- гарантія безпеки — 0,95;
- страхова сума - 12 тис. грн.

Задача 5. Визначить розмір страхового платежу за добровільним страхуванням домашніх тварин, якщо відомі такі дані:

- збитковість страхової суми: 1 рік - 1,1 %; 2 рік - 1,6%; 3 рік - 1,5%; 4 рік - 1,9%; 5 рік - 2,1%;
- вірогідність, з якою зібраних внесків вистачить на виплати страхових відшкодувань - 0,9876;
- питома вага навантаження в структурі брутто-ставки — 27%;
- страхова сума складає 1 тис. грн.

Тести

1. Чи вірне твердження, що ризик «у своїй першооснові є невизначеністю»:
 - а) так;
 - б) ні;
 - в) вірно лише з ризику настання стихійних лих;
 - г) вірно лише з великих ризиків.

2. Якщо уданому районі за ряд років в середньому пожежею пошкоджено 100 будинків із 10000, то вірогідність настання страхового випадку складає:
- 0,01;
 - 100;
 - 0,0001;
 - 0,001.
3. Зовнішні ризики пов'язані із:
- природним середовищем;
 - економічним середовищем, серед яких і технологічні;
 - політичним середовищем;
 - все вірно.
4. Контроль за ризиком, що спрямований на зменшення вірогідності настання збитків та їх розміру, може включати в себе:
- відмову від ризику шляхом припинення діяльності або володіння активами, які пов'язані з можливими збитками;
 - диверсифікацію діяльності, активів та інших об'єктів, що піддаються ризику;
 - проведення превентивних заходів;
 - все вірно.
5. За походженням ризики поділяються на:
- природні та антропогенні;
 - майнові та особові;
 - чисті та спекулятивні;
 - великі та масові.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Приклад 1. Майно підприємства вартістю 20 млн грн було застраховане від пожежі на один рік удвох страховиків: у страховика «А» — на страхову суму 17 млн грн, у страховика «Б» — на 8 млн грн. У результаті страхового випадку майно було знищене. Визначить, в якому розмірі кожний страховик здійснить виплату страхового відшкодування страхувальнику.

Розв'язок.

Розраховуємо:

- 1) виплату страхового відшкодування страховою компанією «А»:

$$\frac{17}{17+8} \cdot 20 = 13,6 \text{ млн. грн.}$$

- 2) виплату страхового відшкодування страховою компанією «Б»:

$$\frac{8}{17+8} \cdot 20 = 6,4 \text{ млн грн}$$

Приклад 2. Мотоцикл вартістю 30000 грн застрахований удвох страхових компаніях: у першій - на суму 25000 грн (встановлена безумовна франшиза в розмірі 8%), у другій — на 30000 грн (встановлена умовна франшиза в розмірі 10%).

Визначити суму страхового відшкодування, якщо в результаті страхового випадку мотоцикл повністю знищений.

Розв'язок.

Розраховуємо:

- 1) суму страхового відшкодування, що виплачує перша страхова компанія:

$$\frac{25000}{25000 + 30000} 30000 - (25000 \cdot 0,08) = 11636,4 \text{ грн.}$$

- 2) суму страхового відшкодування, що виплачує друга страхова компанія:

$$\frac{30000}{25000 + 30000} 30000 = 16363,6 \text{ грн}$$

Приклад 3. Страховик уклав із банком договір добровільного страхування ризику непогашення кредиту. Позичальник вчасно не погасив заборгованість за кредитом.

Визначить суму страхових платежів і розмір страхового відшкодування, якщо відомі такі дані: сума кредиту — 300 тис. грн., строк користування — 8 місяців, відсотки за кредит — 20% річних, встановлена тарифна ставка — 3%. Враховуючи стійкий фінансовий стан позичальника, було прийнято рішення страховиком про застосування понижуючого коефіцієнту 0,7. Межа відповідальності страховика становить 67%.

Розв'язок. Розрахуємо:

1) страхову суму:

$$(300 + (300 \times 8/12 \times 0,2)) \times 0,67 = 227,8 \text{ тис. грн.};$$

2) величину страхового платежу:

$$227,8 \times 0,03 \times 0,7 = 4,784 \text{ тис. грн.};$$

3) сума страхового відшкодування складе 227,8 тис. грн.

Список рекомендованих джерел:

1. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999. — 464 с.

2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. - 4-тевид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2005. — 351с.

3. Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. та ін. Страхування: теорія та практика [навчально-методичний посібник] / Внукова Н. М. — Харків: Брун Книга, 2004. — 376с.

4. Пліса В.Й. Страхування: навч. посібн. — К.: Каравела, 2005-392 с.

ЗАНЯТТЯ 3

Тема: «Страховий ринок і державне регулювання страхової діяльності»

(2 години)

Мета. Розглянути загальну характеристику становлення та розвитку страхового ринку України. Визначити суб'єкти та об'єкти страхового ринку. Структуру страхового ринку України: організаційна, територіальна, інституціональна, галузева. Сегменти галузевого страхового ринку України. Вивчити систему показників страхової діяльності.

План

1. Сутність страхового ринку
2. Загальна структура страхового ринку
3. Страхові посередники
4. Об'єднання страховиків
 - 4.1. Авіаційне страхове бюро
 - 4.2. Моторне (транспортне) страхове бюро
 - 4.3. Морське страхове бюро
 - 4.4. Ядерний страховий пул
 - 4.5. Українське Актуарне Товариство
 - 4.6. Українське медичне страхове бюро

Питання для обговорення

1. Що таке страховий ринок і як співвідносяться між собою поняття «страховий ринок» та «страхове господарство»?
2. Охарактеризуйте сучасний стан страхового ринку України та перспективи його розвитку.
3. Розкрийте проблему капіталізації українських страхових компаній та її роль для розвитку національної страхової економіки.

4. У чому полягають особливості українського страхового ринку як частини світового страхового господарства?
5. Місце іноземних страховиків на страховому ринку України.
6. Охарактеризуйте основні цілі Концепції розвитку страхового ринку України на період до 2010 року.
7. Охарактеризуйте вплив зовнішнього середовища на стан розвитку страхування в Україні.
8. Чим є правила страхування та який їх зв'язок із договором страхування?

Ситуаційні завдання

Завдання 1. Страховою компанією укладено договір страхування сільськогосподарських тварин строком на 1 рік на страхову суму 150 тис. грн. Страховий платіж сплачений одноразово у сумі 3 тис. грн. Через 7 місяців відбувається страховий випадок, у результаті якого виплачене страхове відшкодування у розмірі 148 тис. грн. Норматив витрат на утримання страхової компанії — 30%. Визначить величину страхового платежу, який страхова компанія повинна повернути страхувальнику, якщо він через 10 місяців після вступу в дію договору страхування виявив намір достроково припинити його дію. Вимога страхувальника обумовлена:

- 1) тим, що страховик порушив умови договору страхування;
- 2) власним бажанням страхувальника.

Поясніть, на основі яких нормативно-правових документів страховик приймає рішення про відмову або повернення страхового платежу страхувальникові.

Завдання 2. Договір страхування майна був укладений строком на 12 місяців на страхову суму 400 тис. грн. Страховий платіж сплачений одноразово в сумі 4,8 тис. грн. На третьому місяці дії договору страхування відбувся страховий випадок, у результаті якого було виплачене страхове відшкодування в розмірі 120 тис. грн. Через 4 місяці після цієї виплати за вимогою страхувальника договір страхування було достроково припинено. Визначить величину страхового платежу, яку страхова компанія повинна повернути страхувальнику, якщо нормативні витрати на утримання страхової компанії складають 27%.

Завдання 3. Новостворена страхова компанія «Орфей» має намір отримати ліцензію на здійснення страхування повітряного транспорту. Для отримання ліцензії заявник подає до Держфінпослуг документи, перелік яких передбачено Законами України «Про страхування» і «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг».

Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України прийняла позитивне рішення про видачу ліцензії та оформила її протягом 5 робочих днів з дня надходження документа, що підтверджує внесення плати за видачу ліцензії.

Через півроку після отримання ліцензії на страхування повітряного транспорту страхова компанія «Орфей» створила новий відокремлений підрозділ, що провадитиме страхову діяльність

згідно з отриманою ліцензією. Через рік страхова компанія змінила своє місцезнаходження та найменування (зміна найменування не пов'язана з реорганізацією страховика). Дайте відповіді на такі запитання:

- 1) який розмір та яка періодичність плати за видачу ліцензії страховій компанії «Орфей»?
- 2) чи надає отримана ліцензія право на проведення перестрахування за видом страхування, що розглядається?
- 3) які дії повинна здійснити страхова компанія «Орфей» для того, щоб новостворений відокремлений підрозділ страховика надавав послуги зі страхування повітряного транспорту?

4) назвіть підстави та порядок переоформлення і анулювання ліцензії.

Тести

1. Звичайні у мови договору страхування:

а) є необхідними для договорів певного виду. Вони визнаються такими у відповідних законодавчих актах, зокрема у страховій практиці: об'єкт страхування, страхова сума, строк дії договору страхування, порядок внесення змін в договір, тощо;

б) це умови, які є в будь-якому договорі та передбачені законодавством на той випадок, якщо сторони не захочуть встановити інше. Це відомості про місце укладання договору, форму договору та ін.;

в) прописуються сторонам законодавством для узгодження. У договорах страхування це, наприклад, реквізити сторін, умови оплати, строк початку страхового захисту та ін.;

г) вносяться в договір за бажанням сторін. Законодавством дозволено встановлювати в договорі за взаємною згодою будь-які, але такі, що не суперечать закону, умови, що сприяє максимальному врахуванню побажань сторін.

2. Залежні страхові агенти:

а) представляють інтереси тільки одного страховика. Зазначені агенти властиві європейській практиці продажу страхових послуг через страхових агентів;

б) можуть представляти інтереси двох або більше страхових компаній по просуванню страхових продуктів, в тому числі й однакових продуктів різних страхових організацій. Зазначені агенти властиві американській практиці просування страхових послуг через страхових агентів;

в) все вірно.

3. Суміщення інструментів банківського страхування та асюрфіанс:

а) метод, який дозволяє банку залучити додаткові кредитні ресурси та ті специфічні послуги, які він сам не надає. Цей метод підходить для реалізації полісів страхування ризиків, що витікають з іпотечного кредитування, полісів страхування життя, зокрема, кредитного страхування життя, полісів страхування від нещасних випадків та інших;

б) інструмент, який передбачає надання страховиком фінансових послуг;

в) відображає сучасну тенденцію розмиття меж як між банками і страховими компаніями, так і між усіма суб'єктами, які надають фінансові послуги.

4. Основна функція страхового агента:

а) продаж страхових продуктів;

б) оформлення страхової документації;

в) інкасація страхової премії;

г) здійснення страхової виплати.

5. Ринок страховика:

а) коли попит на страхові послуги значно перевищує їх пропозицію;

б) коли пропозиція страхових послуг значно перевищує їх попит;

в) коли попит і пропозиція на страхові послуги рівні між собою.

6. Незалежні страхові агенти:

а) властиві європейській практиці продажу страхових послуг;

б) властиві американській практиці пролажу страхових послуг;

в) все вірно.

7. Обов'язками страхувальника є:

а) протягом двох робочих днів, як тільки стане відомо про настання страхового випадку, вжити заходів щодо оформлення всіх необхідних документів для своєчасного здійснення страхової виплати або страхового відшкодування;

б) повідомити про інші діючі договори страхування щодо цього об'єкта страхування;

в) відшкодувати витрати при настанні страхового випадку щодо запобігання або зменшення збитків, якщо це передбачено умовам договору;

г) все вірно.

Список рекомендованих джерел:

1. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999. — 464 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. - 4-те вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2005. — 351 с.
3. Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. та ін. Страхування: теорія та практика [навчально-методичний посібник] / Внукова Н. М. — Харків: Брун Книга, 2004. — 376 с.
4. Плиса В.Й. Страхування: навч. посібн. — К.: Каравела, 2005—392 с.

ЗАНЯТТЯ 4

Тема: «Страхова організація як основа страхової системи»

(4 години)

Мета. Вивчити види страхових організацій України, характеристики їх діяльності. Організаційну структуру страхової компанії, принципи її побудови. Визначити напрямки вдосконалення організаційної структури страхової компанії. Розглянути органи управління страховою компанією.

План

1. Види страхових компаній і порядок їх .
2. Стратегія страхової компанії.
3. Організаційна структура страхової .
4. Ресурси страхової компанії.
5. Органи управління страховою компанією та їх функції.
6. Об'єднання страховиків та їх функцій.

Питання для обговорення

1. Яка логіка побудови організаційно-правових форм страхового бізнесу?
2. У чому полягає специфіка товариств взаємного страхування?
3. Чим продиктована ринкова доцільність існування товариств взаємного страхування?
4. У чому полягають особливості взаємовідносин між власниками та страхувальниками у товаристві взаємного страхування порівняно з аналогічними відносинами в акціонерній страховій компанії?
5. У чому полягає економічна необхідність і значення об'єднань страховиків?
6. Назвіть найбільші страхові компанії в Україні та охарактеризуйте основні напрями їх діяльності.
7. Охарактеризуйте стан конкуренції між страховиками на вітчизняному страховому ринку.
8. Який чинник, що зумовлює конкурентоспроможність на страховому ринку, є, на Ваш погляд, найбільш значущим і чому?

Ситуаційні завдання

Завдання 1. Ринкова економіка неможлива без конкуренції. У зв'язку з цим виникає необхідність вивчення конкуренції, її рівня та інтенсивності задля знання ринкових можливостей найбільш сильних конкурентів, перспектив конкуренції на обраних страхових ринках. Наявність конкурентів змушує кожного страховика бути максимально уважним до запитів своїх клієнтів.

Збір інформації про діяльність страхових компаній-конкурентів та її аналіз - це одне з основних завдань служби маркетингу страховика яка забезпечує обслуговування системи діловою інформацією.

Головним етапом аналізу конкуренції на страховому ринку є оцінка ступеню його схильності до процесів конкуренції на базі аналізу основних факторів, що обумовлюють інтенсивність конкуренції. До таких факторів відносять: численність і порівняну ємність конкуруючих страховиків; зміну обсягу попиту на страхові послуги та його структурну і вартісну динаміки; бар'єри проникнення на страховий ринок (особливості ліцензування страхової діяльності); ситуацію на суміжному кредитному ринку; відмінності в стратегії страховиків-конкурентів; особливі мотиви для конкуренції на даному страховому ринку тощо.

Численність конкуруючих страхових компаній і їх порівняльна ємність у найбільшому ступені визначають рівень конкуренції. При інших рівних умовах інтенсивність конкуренції найбільша тоді, коли на страховому ринку між собою змагається значна кількість страховиків приблизно однакової сили. Для зібрання інформації, здебільшого, вдаються до складання спеціальних дос'є (див. додаток 6), а потім на основі отриманих результатів робляться висновки відносно рівня конкуренції.

На основі наведеної у додатку 6 інформації розробіть власне інформаційне дос'є на страхову компанію-конкурента.

Тести

1. Ліга страхових організацій України здійснює свою діяльність на засадах:
 - а) законності та рівноправності членів Ліги;
 - б) гласності та самостійності;
 - в) незалежності від державних структур та взаємодопомоги у відносинах між членами Ліги;
 - г) все вірно.
2. Основними функціями Українського медичного страхового бюро є:
 - а) розробка та впровадження програм медичного страхування;
 - б) розробка єдиних правил, вимог і стандартів діяльності, забезпечення необхідної допомоги страховим компаніям при проведенні медичного страхування;
 - в) забезпечення рівних умов для всіх страхових компаній України, проведення семінарів, конференцій та інших заходів науково-практичного характеру;
 - г) все вірно.
3. Мінімальний розмір статутного фонду страховика, який займається страхуванням життя, встановлюється в сумі:
 - а) еквівалентній 1 млн євро;
 - б) еквівалентній 1,5 млн євро;
 - в) еквівалентній 2 млн євро;
 - г) еквівалентній 100 тис. євро.
4. Товариства взаємного страхування можуть розрізнятися:
 - а) за географічною ознакою;
 - б) за спеціалізацією;
 - в) за обсягом операцій;
 - г) все вірно.
5. Страховий пул будує свою діяльність на таких принципах:
 - а) створення на основі єдиних правил і тарифів страховиків — учасників пулу найбільш сприятливих умов страхування для клієнтів;
 - б) укладання договорів страхування від імені учасників пулу за єдиними умовами страхування та тарифами;
 - в) солідарної відповідальності учасників пулу з виконання зобов'язань за договорами страхування, які укладаються від імені учасників страхового пулу;

г) все вірно.

6. Система відносин і взаємодій між професійними учасниками страхового ринку та спеціалістами інших видів діяльності та структура таких видів діяльності, яка сприяє ефективному функціонуванню страхування та якісному наданню страхових (перестраховувальних) послуг - це:

- а) внутрішня система страхового ринку;
- б) інфраструктура страхового ринку;
- в) зовнішнє середовище страхового ринку;
- г) все вірно.

Список рекомендованих джерел:

1. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999. — 464 с.
2. Заруба О.Д. Страхова справа: Підручник / Заруба О.Д. — К.: Товариство “Знання”, КОО, 1998. — 321 с.
3. Осадець С. С. Страхування: Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Осадець С. С. — К.: КНЕУ, 2002. — 585 с.
4. Ткаченко Н.В. Страхування: навчальний посібник / Ткаченко Н.В. - К.: Ліра, 2007. - 376с.
5. Шелехов К.В. Страхування: навчальний посібник / К. Шелехов, В. Бігдаш.— К.: МАУП, 1998. — 424с.
6. Плиса В. Й. «Страхування».- К.: видавництво «Каравела», 2005

ЗАНЯТТЯ 5

Тема: «Визначення страхових тарифів»

(4 години)

Мета. Вивчити поняття, призначення страхових тарифів і їх структуру. Поняття бруто-тарифу, нетто-тарифу, ризикової надбавки, навантаження. Розглянути принципи обчислення тарифних ставок і методи обчислення страхових тарифів, індивідуальна та колективна моделі ризику.

План

- 1.Поняття і призначення страхових тарифів.
- 2.Структура страхового тарифу
- 3.Принцип обчислення тарифних ставок. Математичні основи обчислення тарифних ставок.
- 4.Методи обчислення страхових тарифів
5. Особливості розрахунку тарифних ставок по страхуванню життя

Питання для обговорення

1. Особливості тарифної політики вітчизняними страховиками.
2. Чи однакова структура страхового тарифу (співвідношення між нетто-ставкою та навантаженням) для того чи іншого виду страхування, якими займається страховик?
3. Як впливають на страхові тарифи попит та пропозиція на страхові послуги?
4. Чому для українських страховиків характерним є потяг до завищених страхових тарифів? З'ясуйте, під впливом яких складових тарифної ставки формується це завищення.
5. Поясніть, чи є прийнятним установлення ставок премій, нижчих за нетто-премію.
6. При здійсненні обов'язкових видів страхування існують певні обмеження щодо структури тарифної ставки. Доведіть це твердження на конкретному прикладі за допомогою використання нормативної бази.
7. Перерахуйте фактори, які впливають на розмір тарифної ставки в майновому і особовому страхуванні та страхуванні відповідальності.

8. Охарактеризуйте напрямок диференціації тарифних ставок зі зростанням збитковості.

Задачі для самостійного вирішення

Задача 1. Страхувальник у віці 44 роки уклав договір змішаного страхування життя строком на 11 років. Визначіть:

- одноразову нетто-ставку через комутаційні числа;
- одноразову брутто-ставку при змішаному страхуванні життя, якщо навантаження складає 12%;
- брутто-премію, якщо страхова сума - 17 тис. грн.

Задача 2. Страхувальник-чоловік віком 40 років уклав договір страхування на випадок смерті строком на чотири роки, норма дохідності - 3%. Визначить, використовуючи дані додатку 3 :

- одноразову нетто-ставку на випадок смерті двома способами (за допомогою таблиці смертності та через комутаційні числа);
- річну нетто-ставку;
- брутто-ставку (одноразову та річну), якщо навантаження складає 9%;
- брутто-премію (одноразову та річну), якщо страхова сума - 10 тис. грн.

Задача 3. Визначить одноразову ставку на дожиття для жінки віком 40 років на строк 5 років зі страховою сумою 100 грн, навантаження в структурі брутто-ставки — 8%, норма прибутковості страхового фонду — 3%.

Задача 4. Нетто-ставка страхуванню домашніх тварин складає 5,6 грн зі 100 грн страхової суми. Витрати на ведення справи — 0,35 грн, витрати на рекламу — 0,15%, прибуток — 10% від брутто-ставки. Визначить розмір брутто-ставки та її структуру.

Тести

1. Частина страхового тарифу, що використовується для покриття страхових виплат, називається:

- а) брутто-ставка;
- б) нетто-ставка;
- в) навантаження;
- г) страхова премія.

2. Частина страхового тарифу, що використовується для покриття затрат на здійснення страхування :

- а) брутто-ставка;
- б) нетто-ставка;
- в) навантаження;
- г) страхова премія.

3. Страховий платіж сплачується:

- а) страхувальником страховику;
- б) страховиком страхувальнику;
- в) застрахованим страховику;
- г) набувачем страховику.

4. При визначенні нетто-тарифу за договором страхування життя використовують:

- а) регіональну або селективну таблицю дожиття і смертності та регіональні або селективні таблиці додаткових страхових ризиків;
- б) річну ставку інвестиційного доходу (i);
- в) таблиці комутаційних чисел для встановленої в договорі страхування річної ставки інвестиційного доходу та ймовірностей відповідних страхових ризиків;
- г) все вірно

5. Методика групової експертної оцінки при розрахунку страхових тарифів використовується у випадку:

- а) якщо у фінансових системах страхування виникають проблеми, що виходять за межі формальних математичних постановок задач;
- б) якщо розраховується ризикова надбавка з використанням стійких статистичних рядів;
- в) якщо розраховується навантаження, виходячи з витрат на ведення справи та планового прибутку;
- г) все вірно.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Приклад 1. Підприємство виготовляє 2000 холодильників у рік, протягом року 25 із них виходить з ладу. Страхова компанія уклала 300 договорів по гарантійному обслуговуванню холодильників, середня страхова сума на один договір — 5000 грн, середнє страхове відшкодування на один договір - 2000 грн.

Визначить:

- 1) нетто-ставку зі 100 грн страхової суми;
- 2) брутто-ставку зі 100 грн страхової суми, якщо витрати страховика на ведення справи складають 13%, а прибуток — 30% брутто-ставки;
- 3) розмір страхових платежів за договором.

Розв'язок.

Розраховуємо:

$$1) \text{ вірогідність настання страхового випадку: } \frac{25}{2000} = 0,0125;$$

$$2) \text{ нетто-ставку зі 100 грн страхової суми: } 0,0125 \cdot \frac{300 \cdot 2000}{300 \cdot 5000} \cdot 100 = 0,5 \text{ грн};$$

$$3) \text{ брутто-ставку зі 100 грн страхової суми: } \frac{0,5 \cdot 100}{100 - 13 - 15} = 0,69 \text{ грн};$$

$$4) \text{ страхові платежі: } \frac{5000 \cdot 0,69}{100} = 34,5 \text{ грн.}$$

Приклад 2. Страховик укладає договори із страхування домашнього майна. Вірогідність настання страхового випадку — 0,04. Середня страхова сума - 120 тис. грн. Середнє страхове відшкодування — 58 тис. грн. Кількість укладених договорів страхування — 1350. Питома вага навантаження в структурі страхового тарифу - 30%. Визначити страховий тариф при гарантії безпеки 0.95.

Розв'язок. Розраховуємо:

1) основну частину нетто-ставки:

$$T_o = p \cdot g \cdot 100 = 0,04 \cdot (58000 + 120000) \cdot 100 = 1,933\%$$

2) ризикову надбавку:

$$T_p = 1,2 \cdot T_o \cdot \alpha(\gamma) \sqrt{\frac{1-p}{np}} = 1,2 \cdot 1,933 \cdot 1,645 \sqrt{\frac{1-0,04}{0,04 \cdot 1350}} = 0,5113\%$$

3) нетто-ставку:

$$T_n = T_o + T_p = 1,933 + 0,5113 = 2,44\%$$

4) брутто-ставку:

$$T_s = \frac{T_n \cdot 100}{100 - f} = \frac{2,44 \cdot 100}{100 - 30} = 3,49\%.$$

Приклад 3. Збитковість страхової суми із страхування врожайності сільськогосподарської культури така: 1 рік — 4,0%; 2 рік — 5,0%; 3 рік - 4,0%; 4 рік - 5,5%; 5 рік - 4,5%. Визначити:

- нетто-ставку за умови, що вірогідність, з якою зібраних внесків вистачить для здійснення страхових виплат — 0,954;

- брутто-ставку, якщо навантаження в ній складає 21 %.

Розв'язок.

Розраховуємо:

1) основну частину нетто-ставки, яка дорівнює середній збитковості страхової суми за попередні п'ять років:

$$q_{ср} = \frac{\sum q_i}{n} = \frac{4,0 + 5,0 + 4,0 + 5,5 + 4,5}{5} = \frac{23}{5} = 4,6\%;$$

2)ризикову надбавку:

$$T_p = t\sigma, \quad t = 2 \text{ при вірогідності } 0,954$$

$$\begin{aligned} \sigma &= \sqrt{\frac{\sum (q_i - q_{ср})^2}{n - 1}} = \\ &= \sqrt{\frac{(4,0 - 4,6)^2 + (5,0 - 4,6)^2 + (4,0 - 4,6)^2 + (5,5 - 4,6)^2 + (4,5 - 4,6)^2}{5 - 1}} = \\ &= 0,65\%; \end{aligned}$$

$$T_p = t\sigma = 2 * 0,65 = 1,3\%;$$

3) нетто-ставку:

$$T_p = 4,6 + 1,3 = 5,9\%;$$

4) брутто-ставку:

$$T_{б} = \frac{T_n \cdot 100}{100 - f} = \frac{5,9 \cdot 100}{100 - 21} = 7,47\%.$$

Список рекомендованих джерел:

1. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999. — 464 с.
2. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа. - 4-тевид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2005. – 351с.
3. Внукова Н. М., Успенко В. І., Временко Л. В. та ін. Страхування: теорія та практика [навчально-методичний посібник] / Внукова Н. М. – Харків: Брун Книга, 2004. – 376с.
4. Плиса В.Й. Страхування: навч. посібн. – К.: Каравела, 2005-392 с.

ЗАНЯТТЯ 6

Тема: «Фінансова діяльність страхової компанії»

(2 години)

Мета. Вивчити складові доходів страховика: доходи від страхової діяльності, доходи від інвестування, інші доходи, їх склад і джерела формування. Фактори, що впливають на розмір доходу від страхової діяльності. Витрати страхової компанії як сукупність витрат на проведення страхових операцій і витрат на проведення інших операцій. Прибуток від страхової діяльності, його структура і механізм формування.

План

1. Доходи страхової компанії
2. Витрати страховика
3. Прибуток від страхової діяльності

Питання для обговорення

1. У чому полягають основні принципи організації фінансів страховика?
2. Як впливають відрахування у страхові резерви та оцінка частки перестраховиків в них на фінансовий результат діяльності страхової компанії?
3. Якими економічними причинами пояснюється необхідність формування страховою компанією страхових резервів?
4. Чим викликана необхідність поділу отриманої премії на зароблену та незароблену? У чому полягає різниця між ними?
5. Яка ціль і дозволені законодавством напрямки інвестування страхових резервів?
6. Яку роль відіграє інвестиційна діяльність в життєдіяльності страховика? Чи можливо та доцільно ведення виключно страхової діяльності?
7. Які особливості має інвестиційна діяльність страховика порівняно з іншими суб'єктами господарювання?
8. Яким умовам повинні задовольняти активи, що приймаються в покриття страхових резервів - диверсифікацію, безпечність, прибутковість, ліквідність.
9. За якими напрямками і згідно з чийми рішеннями використовується прибуток страховиків?
10. Чому оподаткування страхових операцій не може здійснюватися на загальних засадах?

Задачі для самостійного вирішення

Задача 1. Визначить резерв заявлених, але не врегульованих збитків на звітну дату, якщо відомо, що сума заявлених за звітний період збитків — 710 тис. грн., величина страхових виплат - 150 тис. грн., а неурегульовані претензії за попередні періоди - 78 тис. грн.

Задача 2. Страхова компанія, яка отримала в установленому порядку ліцензію на проведення обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду, має такі дані з зазначеного виду страхування:

- зароблені страхової платежі у звітному періоді — 1,247 млн. грн.;
- величина резерву катастроф на початок звітного періоду — 1,112 млн. грн.;
- сума коштів повернутих з резерву катастроф - 57 тис. грн.

Визначить величину резерву катастроф на кінець звітного періоду, якщо норматив відрахувань до нього встановлений на мінімально можливому рівні.

Задача 8. Визначить резерв незароблених премій на 1 травня за двома договорами методом «pro rata temporis». Строк дії договору страхування наземного транспорту - з 10 січня по 11 жовтня поточного року, а страхова премія — 25 тис. грн. Строк дії договору страхування майна юридичної особи — з 1 квітня по 2 грудня поточного року, а страхова премія за даним договором — 63 тис. грн. Винагорода, яка виплачена за укладання першого договору, — 5 тис. грн., другого — 12 тис. грн. Відрахування на фінансування превентивних заходів за кожним договором — 3 тис. грн.

Задача 14. Визначить резерв незароблених премій на 1 жовтня по двох договорах методом «1/365». Строк дії договору страхування майна юридичної особи - з 1 березня по 1 грудня поточного року, страхова премія за даним договором складає 320 тис. грн. Строк дії договору добро вільного страхування фінансового ризику непогашення кредиту — з 1 травня по 1 грудня. Страхова премія за даним договором страхування склала 8 тис. грн. Винагорода, яка виплачена за укладання першого договору, - 3,7 тис. грн., другого — 1,2

тис. грн. Відрахування на фінансування превентивних заходів за першим договором — 2,2 тис. грн., за другим — 0,2 тис. грн.

- Тести
1. Кредити можуть надавати страховики страхувальникам, які уклали договори:
 - а) майнового страхування;
 - б) медичного страхування;
 - в) страхування життя;
 - г) страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів.
 2. Страхові резерви із страхування життя поділяються на:
 - а) математичні резерви;
 - б) резерви належних виплат страхових сум;
 - в) математичні резерви, резерви належних виплат страхових сум;
 - г) математичні резерви, резерв заявлених, але не врегульованих збитків, резерв збитків, що виникли, але не заявлені.
 3. Які види активів не приймаються для представлення коштів технічних резервів:
 - а) валютні вкладення згідно з валютою страхування;
 - б) інвестиції в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України;
 - в) кредити страхувальникам - громадянам;
 - г) все вірно.
 4. Які витрати включаються до резерву заявлених, але не виплачених збитків:
 - а) експертні;
 - б) консультаційні;
 - в) витрати, пов'язані з оцінкою розміру збитку;
 - г) все вірно.
 5. Величина резерву заявлених, але не виплачених збитків за видом страхування визначається:
 - а) за кожним діючим договором страхування;
 - б) за кожним об'єктом страхування;
 - в) за кожною неврегульованою претензією;
 - г) все вірно.
 6. Якщо про страховий випадок заявлено, але розмір збитку невизначений, то резерв заявлених, але не виплачених збитків:
 - а) не формується;
 - б) не формується лише за договорами із строком дії до 5 місяців;
 - в) формується;
 - г) питання про формування резерву приймається кожним страховиком індивідуально.
 7. Розрахунок математичних резервів здійснюється окремо за:
 - а) кожним діючим договором страхування;
 - б) групою договорів страхування;
 - в) медичним страхуванням і страхуванням життя;
 - г) страхуванням від нещасних випадків.
 8. Для розрахунку резерву незароблених премій методом «1/24» договори групуються:
 - а) за видами страхування;
 - б) за датами початку дії договорів, які припадають на однакові місяці;
 - в) за строками дії договорів (у місяцях);
 - г) все вірно.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Приклад 1. Визначить величину резерву незароблених премій і суму зароблених премій на 31 березня; 30 червня; 30 вересня; 31 грудня, якщо страхова компанія у звітному році отримала такі суми страхових премій:

- у 1 кварталі - 84210 грн.;
- у 2 кварталі - 54350 грн.;
- у 3 кварталі - 45010 грн.;
- у 4 кварталі – 51270 грн.

Розв'язок.

Розрахуємо:

1) резерв незароблених премій на 31 березня:

$$84210 \times 3/4 = 63 \text{ млн. } 157,5 \text{ тис. грн.};$$

резерв заробленої премії:

$$84210 - 63157,5 = 21 \text{ тис. } 52,5 \text{ грн.}$$

2) резерв незароблених премій на 30 червня:

$$84210 \times 1/2 + 54350 \times 3/4 = 82 \text{ млн. } 867,5 \text{ тис. грн.};$$

резерв заробленої премії:

$$84210 + 54350 - 82867,5 = 55 \text{ тис. } 692,5 \text{ грн.}$$

3) резерв незароблених премій на 30 вересня:

$$84210 \times 1/4 + 54350 \times 1/2 + 45010 \times 3/4 = 81 \text{ тис. } 985 \text{ грн.};$$

резерв заробленої премії:

$$84210 + 54350 + 45010 - 81985 = 101585 \text{ грн.}$$

4) резерв незароблених премій на 31 грудня:

$$54350 \times 1/4 + 45010 \times 1/2 + 51270 \times 3/4 = 74 \text{ тис. } 545 \text{ грн.};$$

резерв заробленої премії:

$$84210 + 54350 + 45010 + 51270 - 74545 = 160 \text{ тис. } 295 \text{ грн.}$$

Застосовуючи метод «1/24» строк дії договорів, не може встановлюватися менше одного місяця. Припускається, що:

- дата початку дії договору припадає на середину місяця (15 число);
- строк дії договору, який не дорівнює цілому числу місяців, дорівнює найближчому більшому числу місяців.

Приклад 2. Сума заявлених у зв'язку зі страховими випадками претензій за звітний період - 530 тис. грн. Величина страхових виплат — 610 тис. грн. Неврегульовані претензії за передзвітний період, — 170 тис. грн., сума страхових премій, які належать поверненню страхувальникам у зв'язку з достроковим припиненням договорів, — 54 тис. грн. Визначить резерв заявлених, але не врегульованих збитків.

Розв'язок.

Розрахуємо резерв заявлених, але не врегульованих збитків:

$$530 + 170 - 610 + 54 + 0,03 \times (530 + 170 - 610 + 54) = 148,32 \text{ тис. грн.}$$

Приклад 3. Визначить коефіцієнт абсолютної ліквідності страхової компанії у звітному році, виходячи з таких умов: грошові кошти на поточному рахунку — 335 тис. грн., короткострокові інвестиції — 765,25 тис. грн., дебіторська заборгованість — 121,755 тис. грн., страхові резерви - 2,0507 млн. грн.

Розв'язок.

Розраховуємо коефіцієнт абсолютної ліквідності:

$$\frac{33500 + 765250 + 121755}{2050700} = 0,6.$$

Розрахунок свідчить про позитивне значення цього показника, оскільки він показує відношення активів, які можна легко реалізувати до короткострокових зобов'язань і який не повинен бути менше 0,2.

Список рекомендованих джерел:

1. Осадець С.С. Страхування: Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / С.С. Осадець. – К.: КНЕУ, 1998. – 528с.
2. Шелехов К.В. Страхування: Навчальний посібник / К.В. Шелехов, В.Д. Бігдаш В.Д. – К.: МАУП, 1998. – 424с.
3. Базилевич В.Д. Страхова справа: Підручник / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич; - [4-те вид.], переробл. і доп. - К. : Знання, 2005. - 351 с.
4. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999. — 464 с.

ЗАНЯТТЯ 7

Тема: «Особисте страхування»

(2 години)

Мета. Розглянути загальну характеристику і структурні складові особового страхування. Сутність, основні види і особливості страхування життя. Індивідуальне та групове страхування життя. Страхування за участю в прибутку страхової компанії, типи договорів в цьому виді страхування. Сутність і основні параметри змішаного страхування життя. Визначити стан та перспективи розвитку страхування життя в Україні.

План

1. Поняття особистого страхування
2. Страхування життя
3. Пенсійне страхування
4. Страхування від нещасних випадків
5. Медичне страхування

Питання для обговорення

1. Проблеми розвитку особового страхування в Україні та шляхи їх вирішення.
2. Чим страхування від'їжджаючих за кордон відрізняється від страхування від нещасних випадків?
3. Навести причини, через які в Україні гальмується розвиток страхування життя.
4. Які можливі варіанти додаткового пенсійного забезпечення?
5. Чим відрізняється обов'язкове медичне страхування від добровільного?
6. Обов'язкове медичне страхування в Україні: «за» і «проти».
7. Яке місце в системі медичного страхування займає АСК «Просто страхування»?
8. Порівняльна характеристика медичного страхування в Україні та деяких зарубіжних країнах.

Задачі для самостійного розв'язування

Задача 1. Визначить розмір страхової суми та порядок її виплати, яку необхідно сплатити пасажиру залізничного транспорту, якщо під час поїздки стався страховий випадок у результаті якого:

- 1) пасажир тимчасово втратив працездатність на 127 днів, а потім його визнали інвалідом II групи. Пасажир мав квиток щодо свого перевезення;
- 2) пасажир отримав групу інвалідності. Пасажир не мав квитка щодо свого перевезення, але користувався правом на безкоштовний проїзд відповідно до чинного законодавства.

Задача 2. Під час передпольотної підготовки стався страховий випадок, унаслідок якого заподіяна шкода життю і здоров'ю членів екіпажу повітряного судна. Страховик через 7 днів після отримання необхідних документів здійснив страхові виплати за наслідками настання таких ризиків, заподіяних членам екіпажу:

- одна особа загинула;
- дві особи визнано інвалідами III групи;
- двом особам встановлено інвалідність, відповідно I та II груп;
- дві особи тимчасово втратили працездатність, відповідно на 50 та 75 днів.

Визначить:

- 1) розмір страхового платежу, який був сплачений експлуатантом повітряного судна, якщо договір страхування укладений строком на 1 рік;
- 2) розмір страхових виплат кожному постраждалому члену екіпажу, якщо розмір страхової суми встановлений відповідно до чинного законодавства;
- 3) порядок отримання страхової виплати.

Задача 3. Лікар та фельдшер ветеринарної медицини застраховані за договором обов'язкового страхування. При здійсненні профілактичних робіт під час виконання службових обов'язків стався страховий випадок, що призвів до таких наслідків:

- лікар був визнаний інвалідом I групи;
- фельдшеру встановлена інвалідність III групи.

Визначить розмір страхового платежу та страхових виплат постраждалим, якщо їх місячна заробітна плата (на останній посаді, яку вони займали), відповідно складала 750 грн та 570 грн.

Тести

1. За договором змішаного страхування життя розмір внесків встановлюється залежно від:
 - а) строку страхування;
 - б) страхової суми;
 - в) віку страхувальника;
 - г) все вірно.
2. Страхування від нещасних випадків відноситься до:
 - а) страхування життя;
 - б) медичного страхування;
 - в) ризикового страхування;
 - г) все вірно.
3. За обов'язковим страхуванням від нещасних випадків на транспорті застрахованими вважаються:
 - а) пасажир з моменту оголошення посадки в морське або річкове судно до моменту завершення поїздки;
 - б) пасажир з моменту оголошення посадки в поїзд, автобус або інший транспортний засіб до моменту завершення поїздки;
 - в) водії лише на час обслуговування поїздки;
 - г) все вірно.
4. Страхувальниками, які оплачують страхові послуги при ОМС можуть бути:
 - а) органи самоврядування;
 - б) адміністрації областей, міст, районів;
 - в) підприємства, установи, організації;
 - г) все вірно.
5. Залежно від періоду дії страхового покриття зі страхування життя виділяють:
 - а) страхування на випадок смерті; страхування на дожиття; змішане страхування життя;
 - б) довічне страхування; страхування життя на визначений строк;

в) страхування життя з одночасною виплатою страхової суми; страхування життя з виплатою ренти (ануїтета); страхування доходів родини; страхування життя з виплатою пенсії;

г) страхування на чітко встановлену страхову суму; страхування на страхову суму, яка зменшується; страхування на страхову суму, яка збільшується.

6. Всезагальність обов'язкового медичного страхування полягає у забезпеченні усім громадянам однакових гарантованих можливостей отримання:

а) медичної допомоги у розмірах, що встановлені державними програмами ОМС;

б) лікарської допомоги у розмірах, що встановлені державними програмами ОМС;

в) профілактичної допомоги у розмірах, що встановлені державними програмами ОМС;

г) все вірно.

7. Поступове накопичення коштів протягом дії договору страхування для здійснення страхової виплати характерне для таких видів страхування:

а) страхування життя дітей;

б) медичне страхування;

в) страхування від нещасних випадків;

г) все вірно.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Список рекомендованих джерел:

1. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999.

2. Заруба О.Д. Страхова справа: Підручник / Заруба О.Д. — К.: Товариство “Знання”, КОО, 1998.

3. Осадець С. С. Страхування: Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Осадець С. С. — К.: КНЕУ, 2002.

4. Ткаченко Н.В. Страхування: навчальний посібник / Ткаченко Н.В. - К.: Ліра, 2007. - 376с.

5. Шелехов К.В. Страхування: навчальний посібник / К. Шелехов, В. Бігдаш. — К.: МАУП, 1998. — 424с.

ЗАНЯТТЯ 8

Тема: «Майнове страхування»

(2 години)

Мета. Вивчити загальну характеристику майнового страхування. Розглянути страхування майна юридичних осіб, страхування транспортних засобів і вантажів, страхування кредитних ризиків, страхування майна громадян.

План

1. Загальна характеристика майнового страхування.
2. Страхування майна юридичних осіб.
3. Страхування транспортних засобів і вантажів.
4. Страхування кредитних ризиків.
5. Страхування майна громадян.

Питання для обговорення

1. Чим майнове страхування відрізняється від особового?

2. Проблеми та перспективи розвитку майнового страхування в Україні.

3. Яку роль відіграє страхування у розвитку агропромислового комплексу України?
4. Які види вартостей використовуються як бази визначення страхової вартості, для страхування яких видів майна вони застосовуються?
5. Які найбільш типові ризики передбачаються договорами страхування врожаю сільськогосподарських культур, багаторічних насаджень?
6. У чому полягає різниця між збитком і страховим відшкодуванням при страхуванні тварин?
7. Чим зумовлені особливості страхування врожаю сільськогосподарських культур?
8. Чим зумовлені особливості страхування тварин?
9. У чому полягають причини несприятливого стану у сільськогосподарському страхуванні?
10. Чи виправдовує себе введення саме обов'язкового сільськогосподарського страхування?
11. Які найбільш типові ризики передбачаються договорами страхування транспортних засобів, вантажів?
12. Тарифна політика страхових компаній із страхування вантажу.
13. Основні принципи прийняття на страхування ризиків «автокаско». Які фактори впливають на визначення страхової вартості та розміру страхового тарифу при страхуванні автотранспортних засобів?
14. Особливості ризиків, характерних для морського підприємства.

Задачі для самостійного розв'язування

Задача 1. У підсобному господарстві вирощувалось 40 кролів, які були застраховані в страховій компанії. У результаті страхового випадку стався падіж 10 кролів. Страхова сума - 500 грн. за кожного кролю. Договір укладений на повну вартість тварин, страховий тариф 3%, платежі внесені в строк, але в розмірі 30% нарахованої премії. Визначить розмір страхового відшкодування, що буде виплачена страхувальнику.

Задача 2. Підприємство отримало від банку кредит на суму 20 млн. грн. строком на 4 місяці. Під кінець терміну страхування клієнт не повернув в банк борг та відсотки за користування кредитом. Плата за кредит становить 60% річних. Визначить страхове відшкодування, якщо банк уклав зі страховою компанією договір страхування ризику непогашення кредиту і відповідальність страховика становить 70%.

Задача 3. Матеріальні активи підприємства застраховані страховою компанією за системою пропорційної відповідальності на суму 1008 тис. грн.. (страхова оцінка майна 1120 тис. грн.). Після вступу договору в законну силу підприємство закупило ще майна на суму 500 тис. грн. Визначить відсоток страхування та розмір страхового відшкодування в кожному з випадків:

- 1)страхувальник збільшив страхову суму на 300 тис. грн.;
- 2)страхувальник збільшив страхову суму на 500 тис. грн.;
- 3)страхувальник не збільшував страхової суми.

Задача 4. Протягом останніх п'яти років фермерське господарство страхувало врожай цукрових буряків на площі 200 га. Страхових випадків не було. Середня врожайність - 360 ц/га. Страхувальник виявив намір укласти страхову угоду на наступний рік на таку саму площу посіву. Ціна 1ц продукції погоджена із страховиком становить 4 гр. од. Базова тарифна ставка - 9%, пільга, що надається страхувальнику — 40%. Відповідальність страховика за збитки складає 70%.

Визначить:

- 1)страхову вартість цукрових буряків;
- 2)страхову суму;
- 3)суму страхових платежів;
- 4)страхове відшкодування за умови, що в господарстві внаслідок повені фактично

зібрано 42480ц цукрових буряків.

Задача 5. У господарстві посіви буряка займають 220 га, кукурудзи — 120 га. Середня вартість застрахованого врожаю з 1 га буряка, складає 650 грн. (ціна 1ц - 40 грн.); кукурудзи на зерно - 540 грн. (ціна 1ц - 12 грн.). У результаті страхового випадку посіви постраждали. Валовий збір буряків склав 2450 ц, зеленої маси - 300 ц (ціна 1 ц — 8 грн.), зерна кукурудзи - 1610 ц. З площі 100 га кукурудза була зібрана на зелений корм (середня вартість застрахованого врожаю зеленої маси з 1 га — 165 грн.). Визначить величину загального збитку, що отримало господарство.

Тести

1. За основним договором страхування матеріальних активів на випадок вогню, стихійного лиха, крадіжки захисту підлягає:

- а) майно на час проведення експериментальних робіт;
- б) майно, одержане підприємством за договором майнового найму;
- в) майно, що належить підприємству;
- г) майно на час проведення експериментальних робіт.

2. Обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень проводиться з метою:

- а) гарантування економічної та продовольчої безпеки держави;
- б) створення сприятливих умов для розвитку аграрного сектору економіки;
- в) захисту інтересів сільськогосподарських підприємств;
- г) все вірно.

6. Сільськогосподарські підприємства всіх форм власності в обов'язковому порядку повинні страхувати врожай:

- а) овочів у відкритому ґрунті;
- б) цукрових буряків;
- в) виноградників;
- г) все вірно.

7. Принципи андерайтингу в автострахованні враховують:

- а) вартість та клас автомобіля;
- б) потужність та обсяг двигуна автомобіля;
- в) вік, стать та водійський стаж водія;
- г) все вірно.

8. Які суб'єкти будівничі галузі, видаючи замовлення, можуть наполягати на укладанні договору страхування будівельного підприємця від усіх ризиків:

- а) забудовники;
- б) консультаційні інженерні бюро та архітектори;
- в) кредитори;
- г) все вірно.

9. Страховий акт - це документ, який підтверджує:

- а) факт страхового випадку;
- б) причини страхового випадку;
- в) обставини страхового випадку;
- г) все вірно.

17. Для оцінювання основних фондів застосовується:

- а) їх повна балансова вартість;
- б) їх повна балансова вартість за вирахуванням зносу;
- в) вартість їх придбання;
- г) їх відновна вартість.

18. В якій формі проводиться страхування автотранспорту громадян?

- а) у добровільній формі;
- б) в обов'язковій формі;
- в) а, б;

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Приклад 1. За дійсною вартістю 54 тис. грн. житловий будинок застрахований на суму 32 тис. грн. Вартість відновлювальних робіт з урахуванням зносу при настанні страхового випадку досягала 11 тис. грн. Визначити розмір страхового відшкодування, що повинен отримати страхувальник.

Розв'язок:

Розрахуємо розмір страхового відшкодування:

$$11000 \times 32000 / 54000 = 6519 \text{ грн.}$$

Приклад 2. За оцінною нормою типової будівлі 6 тис. грн. за 1 м³ визначена вартість рубленого будинку площею 100м³. У будинку порівняно із типовою будівлею є такі відхилення: рублені стіни обшиті дошками (надбавка 2%), замість стрічкового фундаменту встановлені бутові стовпи (знижка 20%), замість шиферної покрівлі зроблена м'яка покрівля (знижка 5%). Знос будинку складає 20%.

Визначить:

- 1) величину страхового внеску, якщо тарифна ставка складає 3%;
- 2) розмір страхового відшкодування у випадку повного знищення будівлі (за умови повного страхування будівлі).

Розв'язок.

Розрахуємо:

- 1) фактичну оцінку будівлі:

$$(6000 \times 100) \times (1 + 0,02 - 0,2 - 0,05 - 0,2) = 342 \text{ тис. грн.};$$

- 2) величину страхового внеску:

$$342000 \times 0,03 = 10260 \text{ грн.};$$

- 2) страхове відшкодування складатиме 342000 грн.

Приклад 3. На торговому підприємстві споживчої кооперації 20 червня сталася пожежа, в результаті якої було врятовано товарів на суму 5100 тис. грн. При цьому на 1 червня на підприємстві знаходилося товарів на суму 89540 тис. грн., а протягом 1 - 20 червня надійшли ще товари на суму 7490 тис. грн. Сума зданої та незданої виручки в банк складає відповідно 5020 тис. грн. та 4 тис. грн. Визначить суму страхового відшкодування, якщо природний збиток 4,5 тис. грн., витрати обігу - 8%, торгова надбавка - 25%, витрати на рятування та приведення майна в належний стан - 6 тис. грн. страхова сума складає 70% від фактичної вартості товарів на момент укладання договору страхування.

Розв'язок.

Розрахуємо:

- 1) вартість товару в торговому підприємстві на момент пожежі:

$$89540000 + 7490000 - 5020000 - 4000 - 4500 = 92001500 \text{ грн.};$$

- 2) вартість знищеного та уцінки пошкодженого майна:
 $92001500 - 5100000 = 86901500 \text{ грн.};$

- 3) збиток:

$$86901500 + 6000 - (86901500 \times 25 : 100 + 25) + (86901500 \times 10 : 100) = 78217350 \text{ грн.};$$

- 4) величину страхового відшкодування:

$$78217350 \times 70\% = 54752145 \text{ грн.}$$

Приклад 4. Громадянин уклав із страховою компанією договір страхування килимового покриття вартістю 3500 грн. У результаті страхового випадку його було пошкоджене. Знос покриття на день пошкодження - 5%, а його знецінення внаслідок страхового випадку - 30% його дійсної вартості. Визначить суму страхового відшкодування, яку отримає страхувальник.

Розв'язок.

Розрахуємо:

1) дійсну вартість килимового покриття з врахуванням зносу:

$$3500 - (3500 \times 5\%) = 3325 \text{ грн};$$

2) суму збитку з врахуванням знецінення:

$$3325 - (3325 \times 30\%) = 2327,5 \text{ грн.}$$

3) страхове відшкодування: 2327,5 грн.

Список рекомендованих джерел:

1. «Страховання» під ред. Осадця С. С.
2. Вовчак О. Д. «Страхові послуги»
3. “Словник-довідник фінансового ринку”. Укладачі: В.В. Фещенко, О.О.Резнікова, О.В.Романченко, Л.В.Новошинська, Ф.В.Стасюк, К., 2004.
4. Конспект лекцій з курсу «Страховання» Т. М. Касіч-Пелипенко

ЗАНЯТТЯ 9

Тема: «Страховання відповідальності»

Мета. Вивчити відповідальність страхування і його види. Основи, на яких здійснюється страхування відповідальності. Зміст і значення страхування відповідальності перевізника вантажів. Розглянути страхування інших видів відповідальності: відповідальності виробника за якість продукції, відповідальності роботодавця, професійної відповідальності, відповідальності за екологію забруднення.

План

1. Страховання загальної цивільної відповідальності:
 - 1.1. Поняття відповідальності та її страхування;
 - 1.2. Поліси страхування загальної цивільної відповідальності;
 - 1.3. Страховання відповідальності виробника за якість продукції;
 - 1.4. Страховання відповідальності роботодавця;
 - 1.5. Страховання професійної відповідальності;
 - 1.6. Страховання відповідальності за екологічне забруднення;
2. Страховання відповідальності на транспорті:
 - 2.1. Страховання цивільної відповідальності власників транспортних засобів;
 - 2.2. Страховання відповідальності перевізника вантажів.

Питання для обговорення

1. Страхування відповідальності в Україні: проблеми та перспективи розвитку.
2. Чим відрізняється цивільна відповідальність від професійної відповідальності?
3. Чим організаційна схема страхування відповідальності відрізняється від схеми страхування майна?
4. У чому полягають відмінності страхування відповідальності від страхування майна та особового страхування?
5. Які існують відмінності зарубіжної практики страхування відповідальності?
6. Що стало передумовою появи міжнародної системи автострахування «Зелена» карта»?
7. Які відносини регулюють угоду про «Зелену карту»? В чому призначення та принципи дії цієї угоди?

8. У чому полягають особливості страхування цивільної відповідальності при експлуатації автотранспортних засобів? Чому законодавець зобов'язує страховика здійснити страхову виплату постраждалому навіть при здійсненні страхувальником винних дій в дорожньо-транспортній пригоді?

9. Чи потрібне страхування професійної відповідальності в Україні?
10. Які нові форми професійної відповідальності Ви знаєте?
11. Чи вирішує екологічне страхування проблеми забруднення довкілля?
12. Перспективи розвитку страхування депозитів.

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 1. Дієздатний громадянин Данилко О. І. є власником собаки сенбернара на законних підставах. Відповідно до чинного законодавства він уклав зі страховою компанією договір страхування відповідальності (строком на 1 рік) за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам. Унаслідок непередбачуваної поведінки собаки заподіяна пряма шкода іншим особам, а саме:

- одна особа втратила працездатність протягом 45 днів;
- знищене майно цієї ж особи, балансова вартість якого складала 5 тис. грн.

Визначить:

- 1) розмір страхових платежів, що повинен сплатити Данилко О.І.;
- 2) суму страхових виплат за наслідками страхового випадку.

Задача 2. Юридичною особою укладено договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, в якому зазначено фізичну особу Гончаренко О. І., яка може експлуатувати будь-який з транспортних засобів з об'ємом двигуна 2100 кубічних сантиметрів. Договір страхування укладено строком на 1 рік. Клас страхувальника на початок дії договору — 5. Гончаренко О.І. має водійський стаж 15 років і використовує автомобіль у місті з населенням більше 1 мільйона чоловік. Претензій з боку правоохоронних органів та страховиків щодо випадків страхового шахрайства не було.

Визначить:

- 1) розмір страхового платежу, якщо коригуючи коефіцієнти встановлено у мінімальному розмірі;
- 2) розмір страхового платежу, якщо після закінчення строку дії договору, юридична особа знову вирішила укласти договір страхування на наступні 9 місяців за аналогічними умовами, якщо:
 - а) протягом дії договору стався один страховий випадок, загальна сума відшкодування за яким склала 25 тис. грн.;
 - б) протягом дії договору страхових випадків не було.

Задача 3. Відправник небезпечного вантажу, перевізник та його одержувач відповідно до чинного законодавства уклали договір страхування відповідальності на випадок настання негативних наслідків під час перевезення небезпечних вантажів. У результаті настання страхового випадку (під час другого перевезення) нанесена шкода навколишньому природному середовищу у розмірі 10,2 тис. грн. та майну третіх осіб на суму 20,5 тис. грн. (у тому числі першій особі — 10,01 тис. грн. Другій особі — 5,49 грн., третій особі - 5 тис. грн.). Договір страхування укладено щодо шести перевезень автомобільним транспортом. Вантаж, що перевозиться, відноситься до 9 класу небезпеки. Визначить:

- 1) розміри страхових платежів, які повинні сплатити страхувальники, якщо за одне перевезення транспортується 1 тонна вантажу;
- 2) суму страхових виплат за наслідками настання страхового випадку.

Задача 4. Оператор ядерної установки, призначений державою в установленому порядку, уклав зі страховою компанією договір обов'язкового страхування цивільної

відповідальності за ядерну шкоду. У результаті настання страхового випадку дві особи померло, одна особа визнана інвалідом I групи, а збиток, нанесений майну останньої 12 тис. грн. Визначить загальний розмір страхової виплати в результаті настання страхового випадку.

Тести

1. Обов'язкове страхування відповідальності власників собак проводиться з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної:

- а) життю третіх осіб;
- б) здоров'ю третіх осіб;
- в) майну третіх осіб;
- г) все вірно.

2. Страхова сума за страхуванням відповідальності може бути встановлена на основі:

- а) домовленості страхувальника та страховика;
- б) визначених законодавством та об'єднаннями страховиків лімітів відповідальності;
- в) визначених міжнародними угодами лімітів відповідальності;
- г) все вірно.

3. Підчас страхування професійної відповідальності не покривається шкода, завдана при виконанні службових обов'язків:

- а) умисно;
- б) у разі помилки;
- в) у разі упущення;
- г) все вірно.

4. Розмір франшизи (при відшкодуванні збитків, заподіяних майну потерпілих) за обов'язковим страхуванням цивільної відповідальності власників транспортних засобів, не може перевищувати:

- а) 2% від ліміту відповідальності;
- б) 3% від ліміту відповідальності;
- в) 4% від ліміту відповідальності;
- г) ліміту відповідальності.

5. У разі, коли перевізник виконує функції відправника та/або одержувача при обов'язковому страхуванні відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів, він повинен застрахувати свою відповідальність:

- а) у повному обсязі;
- б) у частці відповідно до своєї участі;
- в) в обсязі, визначеному страховиком;
- г) все вірно.

6. Ризики при страхуванні професійної відповідальності, що пов'язані з можливістю заподіяння матеріальних збитків третім особам, викликаються роботою:

- а) фармацевтів;
- б) лікарів;
- в) будівельників;
- г) все вірно.

7. Основним елементом системи «Зелена карта» є:

- а) Моторне транспортне страхове бюро України;
- б) національні бюро країн-учасниць;
- в) фонд страхових гарантій;
- г) фонд захисту потерпілих у дорожньо-транспортних пригодах.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Список рекомендованих джерел:

1. Ткаченко Н.В. Страхування: навчальний посібник / Ткаченко Н.В. - К.: Ліра, 2007. - 376с.
2. Осадець С. С. Страхування: Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Осадець С. С.— К.: КНЕУ, 2002. — 585 с.
3. Шелехов К.В. Бігдаш В.Д. Страхування: навчальний посібник / К. Шелехов, В. Бігдаш.— К: МАУП, 1998. — 424с.
4. Законодавство України про страхування // Збірник нормативних актів. — К.: Атіка, 1999. — 464 с.

ЗАНЯТТЯ 10

Тема: «Перестрахування»

Мета. Вивчити сутність, мету, зміст і необхідність перестрахування. Механізм передачі страхового ризику в перестрахуванні. Методи перестрахування: факультативні, облігаторні, змішані. Основні форми перестрахувального захисту: пропорційна і непропорційна. Співстрахування і механізм його дії.

План

1. Сутність і роль перестрахування
2. Методи перестрахування
3. Форми проведення перестраховувальних операцій
4. Співстрахування та механізм його дії

Питання для обговорення

1. У силу яких обставин виникла перестрахування?
2. Які основні відмінні риси професійного перестрахувального товариства?
3. Для чого застосовується співстрахування і перестрахування? Яка з цих операцій виникла раніше і чому? Яка з них має ширше застосування в наші дні?
4. Чим можна пояснити, що на вітчизняному страховому ринку більш поширене факультативне перестрахування ніж облігаторне?
5. В яких видах страхування доцільно використовувати договори пропорційного, а в яких непропорційного перестрахування?
6. Що, на Вашу думку, сприятиме розвитку перестрахування в Україні.
7. Які шляхи збільшення місткості страхового ринку України? Який вплив перестрахування на цей процес?
8. В яких випадках страхові компанії вдаються до фронтування?

Задачі для самостійного розв'язання

Задача 2. У договорі квотного перестрахування частка перестраховика складає 20% за кожним ризиком даного виду, але не більш 200 тис. грн. за кожним страховим випадком. Страховик (цедент, перестрахувальник) прийняв на страхування три ризики: 700, 900 та 1 млн. 500 тис. грн. За всіма трьома ризиками відбулися страхові випадки, які спричинили повне знищення об'єктів. Визначить, яку суму сплатить перестраховик цеденту.

Задача 2. У договорі перестрахування ліміт відповідальності цедента дорівнює 101% річної збитковості. Межі відшкодування збитковості перестраховиком передбачені від 101

до 105%. Фактична збитковість за рік склала 109%. Визначить участь цедента та перестраховика в покритті окремого ризику при непропорційному перестрахованні перевищення збитковості.

Задача 3. За квотним перестраховуванням перестраховик приймає на свою відповідальність 20% страхової суми за кожним договором страхування майна громадян, але не більше 450 тис. грн., Цедент уклав такі договори страхування: перший - на суму 2 млн. 200 тис. грн., другий - на суму 1 млн. 600 тис. грн., третій - на суму 2 млн. 250 тис. грн. Фінансові можливості цедента — 1 млн. 300 тис. грн. Який обсяг страхової суми візьме на свою відповідальність перестраховик та відповідно отримає від перестраховувальника страхову премію, що сплатив страхувальник, якщо страховий тариф - 2% від страхової суми. Зробіть висновок.

Задача 4. За квотним договором перестраховування (квота 30%) передаються три групи ризиків: 1 група — 200 тис. грн., 2 група — 100 тис. грн., 3 група - 300 тис. грн. Визначить розподіл збитків за договором між цедентом і перестраховиком за умови, що збиток по першій групі ризику склав 100%, по другій - 50%, по третій - 70%.

Задача 5. Страховик уклав з перестраховувальною організацією договір ексцедентного перестраховування. Загальна сума прийнятих страховиком ризиків становить 2 млн. грн., що мають оцінку 650, 500, 450 та 400 тис. гр. од. Ексцедент страховика визначений у сумі 460 тис. грн. Визначить частку участі перестраховика в цілому й окремо по ризиках, процент перестраховування окремого ризику.

Тести

1. Облігаторне перестраховування охоплює:
 - а) весь страховий портфель;
 - б) значну частину страхового портфеля;
 - в) кожний відокремлений ризик;
 - г) а, б.
2. Брокерська комісія у перестрахованні — це:
 - а) комісія, яка вираховується зі страхової премії на користь цедента за передачу ризику (всього або частини) у перестраховування цесіонарію;
 - б) комісія, яка виплачується за третинним та наступним розміщенням ризику;
 - в) вирахування із страхової премії на користь брокера, який є посередником на ринку перестраховування;
 - г) все вірно.
3. Об'єктом перестраховувальних операцій є:
 - а) майнова ситуація в певному страховому товаристві;
 - б) настання страхового випадку у певному страховому товаристві;
 - в) настання страхового ризику в певному страховому товаристві;
 - г) все вірно.
4. До факультативного перестраховування страхові компанії вдаються досить часто у таких випадках:
 - а) ризик настільки значний, що виходить за межі (ліміти) діючих перестраховувальних договорів;
 - б) ризик не підпадає під умови чинних договорів;
 - в) компанія, що передає ризик, вважає за необхідне перестрахувати частину відповідальності за власним утриманням;
 - г) все вірно.
5. Облігаторне перестраховування вигідніше порівняно з факультативним для:
 - а) цедента;
 - б) перестраховика;
 - в) а, б;
 - г) перестрахового брокера.

6. До непропорційних перестраховальних договорів відносяться:

- а) квотні договори;
- б) факультативні договори;
- в) квотні та ексцедентні договори;
- г) договори ексцедента збитку та ексцедента збитковості.

7. Коли цедент отримує найбільшу комісію за перестрахованням:

- а) за квотним договором;
- б) за ексцедентним договором;
- в) за договором ексцедента суми;
- г) за факультативно-облігаторними договорами.

8. Другий договір ексцедента суми використовується:

- а) як альтернатива до першого договору ексцедента суми;
- б) для безпечних ризиків;
- в) додатково до факультативного договору перестраховання;
- г) у тому випадку, коли перший договір ексцедента суми не

може задовольнити виплати.

Приклади розв'язання найбільш типових завдань

Приклад1. Об'єкт зі страховою оцінкою в 10 млн. грн. страхується на таку саму суму 5 страховими компаніями. Страховий тариф становить 1 % страхової суми. Страховики розподілили між собою страхову відповідальність таким чином: перший - 20%, другий - 10%, третій - 30%, четвертий - 25% і п'ятий - 15%. У результаті страхового випадку об'єкту заподіяно збиток на суму 5млн. грн. Визначить:

1)розмір страхових платежів для кожного із страховиків;

2)суму страхового відшкодування, що буде виплачуватися кожним страховиком.

Розв'язок.

Розраховуємо:

1) страхову суму для кожного страховика:

- для першого - $10 \times 0,2 = 2$ млн. грн.;
- для другого - $10 \times 0,1 = 1$ млн. грн.;
- для третього - $10 \times 0,3 = 3$ млн. грн.;
- для четвертого - $10 \times 0,25 = 2,5$ млн. грн.;
- для п'ятого - $10 \times 0,15 = 1,5$ млн. грн.

2) страхові платежі для кожного страховика:

- для першого - $2 \times 0,01 = 0,02$ млн. грн.;
- для другого - $1 \times 0,01 = 0,01$ млн. грн.;
- для третього - $3 \times 0,01 = 0,03$ млн. грн.;
- для четвертого - $2,5 \times 0,01 = 0,025$ млн. грн.;
- для п'ятого - $1,5 \times 0,01 = 0,015$ млн. грн.

3)суму виплати страхового відшкодування кожним страховиком:

- першим - $5 \times 0,2 = 1,0$ млн.грн;
- другим - $5 \times 0,1 = 0,5$ млн. грн.;
- третім - $5 \times 0,3 = 1,5$ млн. грн.;
- четвертим - $5 \times 0,25 = 1,25$ млн. грн.;
- п'ятим - $5 \times 0,15 = 0,75$ млн. грн.

Згідно з квотним договором перестраховання, перестраховальник зобов'язується передавати перестраховикові частку в усіх ризиках певного виду.

Приклад2. Перестраховальник перестраховує ризики за квотним договором (квота 80%). Ліміт відповідальності перестраховика згідно з договором встановлено в 300 тис. ум. од. Визначить частку участі цедента та перестраховика у покритті наступних ризиків:

- а) 100 тис. ум. од.;
- б) 400 тис. ум. од.

Розв'язок.

Якщо перестраховується ризик в 100 тис. ум. од., то частка перестраховика складе 80 тис. ум. од., а цедента - 20 тис. ум. од.

Якщо перестраховується ризик в 400 тис. ум. од., то частка перестраховика повинна скласти 320 тис. ум. од., але ліміт перестраховика за договором дорівнює 300 тис. ум. од., які він і приймає. Частка цедента – 80 тис. ум. од. та 20 тис. ум. од., які залишилися за межами квотного договору (якщо цедент не знайде додаткового перестраховального покриття на 20 тис. ум. од.).

Приклад 3. Портфель цедента складається з трьох однорідних груп страхових ризиків, які мають оцінку відповідно 300, 500, 700 тис. грн. Максимальний рівень власної участі в покритті ризиків – 400 тис. грн. Квота 20% страхового портфеля - передана у перестраховання. Визначить частку участі цедента та перестраховика у покритті ризиків.

Розв'язок.

Перестраховик отримав такі частки: 1 група — 60 тис. грн. (20% від 300 тис. грн.), 2 група – 100 тис. грн. (20% від 500 тис. грн.) та 3 група – 140 тис. грн. (20% від 700 тис. грн.).

Власне утримання цедента в покритті ризику склало: 1 група — 240 тис. грн. (300 - 60), 2 група - 400 тис. грн. (500 - 100) та 3 група - 560 тис. грн. (700 - 140).

Отже, в першій групі ризик виявився надмірно перестрахованим, так як першопочаткова страхова сума в цій групі 300 тис. грн. нижче встановленого для даного портфеля ліміту власної участі цедента (400 тис. грн.). Разом з тим страхова сума за третьою групою ризику навіть після укладання договору перестраховання перевищує ліміт власної участі цедента на 160 тис. грн. (560 — 400), або на 40%. Тільки відносно другої групи ризику квотне перестраховання за нормою 20% тягне за собою зниження страхової суми до 400 тис. грн., тобто до визначеного нормативу.

При ексцедентному перестрахованні цедент передає, а перестраховик приймає в перестраховання лише ті договори страхування, страхова сума за якими перевищує обумовлену величину - розмір власного утримання, або пріоритет цедента. Місткість ексцедентного договору складається із суми власного утримання цедента і покриття перестраховика.

Список рекомендованих джерел:

1. Закон України «Про страхування» / Збірник нормативних актів. – К.; Атіка, 1999. – 464 с.
2. Базилевич В.В. Страховий ринок України / Базилевич В.В. – К.; Знання, 1998. – 444 с.
3. Осадець С. С. Страхування: [підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп.] / Осадець С. С. – К.; КНЕУ, 2002. – 585 с.
4. Ткаченко Н.В. Страхування: [навч. посібник] / Ткаченко Н.В. – К.; Ліра, 2007. – 276 с.

5. Рекомендована література

Базова

1. Базилевич В. Д. Страхова справа : монографія / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич,- 4-те вид., перероб. 1 доп. - К. : Знання, 2005. - 351 с.
2. Внукова Н. М. Страхування: теорія та практика: навчально- методичний посібник / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко ; За ред. Н. М. Внуково У. - Х. : Бурун Книга, 2004. - 376 с.
3. Вовчак О. Д. Страхові послуги : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / О. Д. Вовчак, О. І. Завшська. - Львів : Компакт - ЛВ, 2005. - 656 с.
4. Плиса В. І. Страхування : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / В. І. Плиса. - К. : Каравела, 2005. - 392 с.
5. Страхові послуги: підручник: затв. МОНУ / С. С. Осадець, Т. М. Артюх, О. О. Гаманкова, Т. Д. Кривошлик ; ред. С. С. Осадець, Т. М. Артюх. - К.: КНЕУ, 2007.– 464 с.
6. Страхування: практикум: навч. посібник : рек. МОНУ / В. Д. Базилевич, Р. В. Пікус, О. Ф. Філонюк та інш.; за ред. В. Д. Базилевича.- 2-ге вид., перероб. і доп. - К. : Знання, 2011. - 607 с.
7. Супрун А. А. Страхові послуги : навчальний посібник : рек. МОНУ / А. А. Супрун, Т. О. Зайченко. - Львів : Магнолія 2006, 2011. - 248 с.
8. Ткаченко Н. В. Страхування. Практикум : навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / Н. В. Ткаченко. - К.: Ліра-К, 2007. - 270 с.
9. Фисун В. І. Страхування : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл.: рек. МОНУ /В. І. Фисун, Г. М. Ярова. - К. : Центр учбової літератури, 2011.-227 с.

Допоміжна

1. Безугла В.О. Страхування: навч. Посібник / В.О. Безугла, І.І. Постіл, Л.П. Шаповал.- К.: Центр учбової літератури, 2008.- 582 с.
2. Дьячкова Ю. М. Страхування : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Ю. М. Дьячкова. - К. : Центр учбової літератури, 2008. - 240 с.
3. Загородній А. Г. Страхування : термінологічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк.- 2-ге вид., випр. і доп. - Львів : Бескид Біт, 2002.- 104 с.
4. Страхування: Підручник/ За ред., В. Д. Базілевича. - К.: Знання, 2008. - 1019 с.
5. Страхування: Підручник/ Керівник авт. кол. І наук. Ред. С.С. Осадець. - Вид. 3-те, без змін. - КНЕУ, 2006. - 604 с.
6. Ткаченко Н. В. Страхування : навч. посібник для самост. роботи студентів / Н. В. Ткаченко. - К. : Ліра - К, 2007. - 376 с.
7. Фисун В. І. Страхування : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закл.: рек. МОНУ /В. І. Фисун, Г. М. Ярова. - К. : Центр учбової літератури, 2011.-22